

**Sarah Gráfová: K Bedřichu Benskemu a „jazyku zla“: řeč nacistické
totality jako charakterizační prostředek v Lustigově novele *Modlitba pro
Kateřinu Horovitzovou***

**Ústav bohemistických studií FF UK
Praha 2017**

Oponentský posudek diplomové práce

Předložena diplomová práce se zabývá analýzou „jazyka zla“ v období nacistického Německa. Klade si za cíl porovnat literární ztvárnění tohoto jazyka na příkladu hlavní nacistické postavy v Lustigově novele *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*, Bedřicha Benskeho, s autentickými projevy nacistických vůdců rozebranými v několika stěžejních zahraničních a domácích dílech věnujících se této problematice. Analýza na základě reálného nacistického diskurzu opřená především o teoretickou práci V. Klemperera byla zaměřena především na lexikálně sémantickou rovinu jazyka s pokusem zmapovat různou míru deformace tohoto jazyka vedoucí k psychologické manipulaci.

Práce se kromě úvodu a závěru skládá ze tří kapitol: první, v níž autorka nastiňuje rámec celé práce, stručně mapuje pohnuté osudy Arnošta Lustiga a jeho dílo poznamenané nacistickým režimem; druhá, nejrozsáhlejší kapitola – Němčina za nacistického totalitního režimu – přináší podrobný přehled odborné literatury a řadu příkladů ilustrujících zkoumaný diskurz; třetí kapitola – Odras nacistické němčiny v mluvě B. Benskeho – zrcadlově odráží, dále rozvíjí a ilustruje všechny aspekty, o nichž se pojednávalo v kapitole předchozí.

Autorka se se vytyčeným cílem vypořádala velmi úspěšně. Na základě prostudované literatury (bibliografie obsahuje řadu řádně citovaných pramenů v češtině a v angličtině) vytvořila vlastních 18 rysů/strategií totalitního diskurzu odrážejících hlavní deformační posuny v komunikačním procesu, které aplikovala na analýzu jazyka zvolené literární postavy.

K zvolené metodologii práce a závěrům, k nimž autorka dospěla, nemám žádné vážnější připomínky. Přesto si myslím, že by práci prospělo, kdyby se autorce podařilo v průběhu zpracování odborné literatury lépe oddělit cíl a prostředky (do značné míry se překrývají, přičemž jednotlivé prostředky splývají, což autorka sice připouští, ale dále nerozvádí), a sice ujasnit si: které jazykové, lexikální a stylistické prostředky na straně jedné (např. superlativizace, deminutiva, evaluativa; obliba frazeologie, některých slov a jistých tematických okruhů; významové posuny, metafora, ironie, sarkasmus, eufemismus) lze použít ve funkci manipulace, tj. psychologického teroru na straně druhé (rysy totalitního jazyka – např. lživost, vyprázdňenost, polarizovanost, falešná sounáležitost, teatrálnost apod.) za účelem deformace komunikace (jednosměrnost sdělení) vedoucí k neomezenému ovládnutí mas. Pro lepší přehlednost by jistě bylo užitečné hlavní strategie vypsát v bodech (tabulce) a porovnat je s běžným (nenarušeným) procesem komunikace, jejími funkcemi a prostředky.

Čtenářsky nejobtížnější teoretická kapitola – Němčina za nacistického totalitního režimu – pracuje též s prameny českými, které nezkoumaly pouze povahu jazyka užívaného nacistickým režimem, nýbrž jazyk za komunistické totality. Proto si myslím, že by bylo vhodnější název této kapitoly změnit na Jazyk ve službách totalitního režimu, čímž by se zkoumaný diskurz zobecnil.

Odborné zpracování tématu je na vysoké úrovni, autorka též celkem dobře ovládá český odborný jazyk a styl. Přesto si dovoluji poznamenat, že by celkově textu nesmírně prospělo, kdyby se snažila vyhnout příliš dlouhým větám (někdy jedna věta zabírá celý odstavec, např. s. 40 a jinde) s komplikovanou syntaxí, řadou kondenzančních prvků a spoustou vsuvek – místy se stávají těžce srozumitelné. Doporučuji používat kratší souvětí, nebránit se poznámkám pod čarou (v celé práci je jich pouze 10 a v nich se jen odkazuje na jednotlivé tituly, ne na méně důležité poznámky k hlavnímu proudu vyprávění, které by text značně odlehčily), preferovat spíše opisné pasivum anebo aktivum, reflexivní totiž opakovaně vede k dvojímu druhu chybování (dva příklady za všechny: s. 50 – *každá bitva se v nacistickém tisku označila za „největší bitvu v dějinách světa“*; s. 60 – *smělo se odevzdat vyšší než povinnou částku*). Styl je místy též zatížený nadužíváním některých autorčiných oblíbených slov – např. *krom* nebo *hemžit se*. V textu občas narazíme na nepečlivě opravená

místa, anebo pravopisné, slovosledné, morfologické či formulační prohřešky – autorce seznam na požádání ráda poskytnu. Je jich nejvíc ve zmíněné teoretické části práce, v níž se hodně pracuje s anglickými prameny – první a třetí kapitola jsou jazykově na mnohem vyšší úrovni, autorka je psala s osobním zaujetím, procítěně, je v nich řada dobrých postřehů, jazykově a obsahově poutavých míst a podložených závěrů.

Přes výše uvedené drobné připomínky práci však celkově hodnotím jako velmi záslužnou a přínosnou. Autorce za zvolené téma a ochotu jej dále rozvíjet bezesporu patří dík. Předložená práce splňuje, ba převyšuje všechny požadavky na diplomové práce kladené, doporučuji ji tedy k obhajobě a hodnotím ji jako **výbornou**.

V Praze 22. 5. 2017

PhDr. Ana Adamovičová

